

Beszámolók ◦ Szemlék ◦ Közlemények

HAZAI ESEMÉNYEK

A IV. országos könyvtárügyi konferencián, mint arról már a 7. számban hírt adtunk, nem volt hiány a hozzászólásokban. A szűkre mért másfél napban összesen 35-en hallatták a hangjukat, ám még így is 15 hozzászólási szándék maradt a „tarsolyban”. Noha a Művelődési Minisztérium megígérte, hogy a konferencia

Nem panaszkodhatunk, hogy 1981 nyara eseménytelen lett volna szakmánk művelői számára. Ellenkezőleg: nagyon is pezsgő szakmai közéletet éltünk. Csak lenne majd látszatja! Ezt elősegítendő, tanúskodik róla az alábbi blokk, a TMT sem zárkózik el e pezsgés regisztrálásától.

F. T.

ajánlásainak végső szövegében a csak megírt hozzászólások figyelembevételéről sem feledkezik meg, sőt a konferencia dokumentumában is közzéteszi őket, a magunk részéről szívesen rövidítjük le esetükben a publikussá válás idejét. Az első ilyen el nem hangzott hozzászólást a következőkben hozzuk:

HOZZÁSZÓLÁS A IV. ORSZÁGOS KÖNYVTÁRÜGYI KONFERENCIA TÉZISEIHEZ A FEJLESZTÉS ÉS A SZABVÁNYOSÍTÁS EGYES KÉRDÉSEIBEN

Ha igaz – és igaz –, hogy a könyvtárügy (és nem csak a szakkönyvtárügy) jövője a nemzetközi és nemzeti együttműködéstől, főként pedig a racionális információcserétől függ,

ha igaz – és igaz –, hogy az együttműködés és az információcsere fő lehetőségét és feltételét az új és megújuló technika, mindenekelőtt a számítástechnika és a hozzá csatlakozó technikák ésszerű alkalmazása jelenti,

ha igaz – és igaz –, hogy az állományok racionális építésében immár szorongató kényszer a koncentráció, de egyben a koncentrált állományok áttekinthetővé tétele, és gyors, rugalmas szolgáltatása is, végül

ha igaz, hogy a könyvtári szolgálat a szakképzett munkaerő jobb kihasználását, a szellemi rabszolgamunka automatizálását követeli meg,

akkor világos, hogy az itt tárgyalt fejlesztési program döntő láncszeme és egyben napjaink könyvtári valóságának legnagyobb kihívása a könyvtárak és a tájékoztatás műszaki fejlesztése és az ennek elengedhetetlen feltételét képező rendszerfejlesztő munka.

Amikor a továbbiakban e munka gyengéiről szólok, előljáróban tisztelettel adózom az átgondolt és nem elszigetelt fejlesztésnek: a külföldi és nemzetközi adatbázisokra alapozott információszolgáltató rendszerek terén mintegy 10 éve kezdődött úttörő vállalkozásoknak, a ma még nem szervezett, de kiemelkedő jelentőségű, a külföldi adatbázisokkal kiépített párbeszédű információkereső szolgáltatásoknak, egyes központi szolgáltatások átgondolt, bár a követelményekhez képest lassú fejlesztésének és még néhány más jó tapasztalatnak.

Mindezek azonban nem takarhatják el az egészségtelen tendenciákat, a fejlesztés *egészeben kevésbé bátorító helyzetképét*.

Minden ellenkező hiedelem ellenére *lemaradásunk fő oka nem az eszközök hiánya*, hanem az eszközök, módszerek, fejlesztésre alkalmas személyek és szervezetek országos, de gyakran nagy intézményekben is tapasztalható szétszórtsága, a számítástechnikai presztizs mánia és az autarkia törekvés, nem utolsósorban pedig felkészültségünk alacsony elméleti és gyakorlati színvonal.

Sem országosan, sem az együttműködés jogilag kodifikált kereteiben, sem intézményenként nem alakult ki az a *szervezetileg is meghatározott mag*, amelyre koordinált és közkinccsé tehető fejlesztést lehetne alapozni.

Sajnálatosan gyakran és egyre gyakrabban fordul elő, hogy a számítástechnika lehetőségeit nem ismerő, a rendszerszervezés terén képzetlen, a napi futószalagtól szabadulni és azon túllátni képtelen könyvtárosok és a *könyvtári-tájékoztatói követelményekben járatlan, vagy azokról tudomást nem vevő, magukat „általános” rendszerszervezőknek nevező számítástechnokraták koprodukcójában hoznak létre ún. rendszereket*. Az eredmények – bár gyakran attraktívák a helyi szemlélet és a félrevezetett laikusok számára – minden ilyen esetben siralmasak a *teljes könyvtári-tájékoztatói rendszer szempontjából*.

Még az „egészséges” fejlesztés is gyakran elszigetelt, a könyvtárak között és a könyvtárakon belül egyaránt; a kevés hozzáértő fejlesztő túlterhelt, az „üzem” és a fejlesztés egysége helyébe a kettős feladat terhe alatti vergődés lép, amit csak súlyosbít a félreértett csoportérdek és a reális csoportérdekeken is felülkerekedő presztizs, a „lássuk, ki a legény a gép mellett”, a „nekem ilyen software-em van, lássuk, hogy te mit tudsz” szemlélet.

A *szakmai közvélemény* és közhangulat – mindenekelőtt ismeretek híján – sem a felhasználók–fenntartók, sem a könyvtárosok részéről *nem szab gátat* ennek a tendenciának, ugyanis

- *nincs mérceként szolgáló* és egyben segítséget jelentő központi *fejlesztési program*, vagy követelményrendszer;
- *nincsenek* felülvizsgált, kipróbált, adaptálható *rendszermodellek*;
- *nincs tájékoztatás* sem a rendszerfejlesztés szakmai és szervezési alapjairól (a brainware-ről és orgware-ről), sem az alkalmazói software-ről, a sporadikus tájékoztatás pedig többnyire (ön)kritikátlan tapasztalat-ismertetést jelent, felkészületlen közegben.

Így azután nem egyszer ugyanolyan „tapsvihar” fogadja a rendszernek nevezett, de minden együttműködő rendszerbe való beilleszkedésnek csak gátját jelentő kitalálmányokat, uram bocsá, „rendszereket”, mint a korábban említett valós eredményeket.

Mindez akkor történik, amikor *követelményeink sürgetőek és lehetőségeink nagyok*. Engedjenek meg csak két példát:

A feldolgozás–katalogizálás–állománynyilvántartás külső forrásokat is felhasználó, reálisan lehetséges számítógépesítés, és az állományukat géppel olvasható adattárakban nyilvántartó könyvtárak online hálózatba szervezése forradalmasíthatja a primer állományok iránti (a külföldi adatbázisok hasznosítása és számos más tényező folytán is) egyre növekvő igények kielégítését, *minden eddiginél magasabb szintre emelheti a könyvtárközi információ- és dokumentumcserét*, így a könyvtárközi kölcsönzést is. Kell-e azonban bizonyítani, hogy ezt a lehetőséget csak összehangolt fejlesztéssel, kompatibilis számítógépes rendszerekkel lehet kihasználni.

A konferencia anyagából, de mindnyájunk személyes tapasztalatából is nyilvánvaló, hogy közeljövők egyik sarkalatos kérdése az ország *időszaki kiadványokkal* való ellátottságának fenntartása, a növekvő kiadványválaszték és a száguldó infláció körülményei között is. Az is világos, hogy ehhez irányított együttműködésre van szükség, ennek (és sok más racionális intézkedésnek) pedig feltétele az automatizált központi nyilvántartás. Ennek a nyilvántartásnak képesnek kell lennie arra, hogy a könyvtáraknak és a könyvtári alrendszereknek online és off-line módon egyaránt választ tudjon adni az időszaki kiadványokra és a szolgáltatásuk lehetőségeire vonatkozó minden lényeges adat alapján. Vajon az ilyen sürgető szükségletek megengedik-e akár azt, hogy e fejlesztés a nemzeti könyvtár, vagy éppenséggel ezen belül egy szervezeti egység magánügye legyen, vagy méginkább azt, hogy újraéledjen a decentralizált („szakterületi”) központi nyilvántartások (micsoda fából vaskarika!) fantazmagóriája. Nyilvánvaló a válasz: *egyiket sem szabadna megengedni*.

Lehetőségeink tehát összehangolt szervezési és fejlesztési elvek nélkül, a fejlesztés országos és intézményi szervezeti bázisai nélkül, a rendelkezésre álló külföldi és belföldi tapasztalatok elemző értékelése nélkül csak lehetőségek maradnak, vagy éppenséggel meg is szűnnek lehetőségek lenni.

Konferenciánk anyaga foglalkozik ugyan a műszaki fejlesztéssel, de – megítélésem szerint – nem elemzi kellő mélységben az említett tendenciákat, és nem vázolja fel kellő határozottsággal a fejlesztéspolitikai elképzeléseket, sem tartalmi, sem szervezeti tekintetben. Ezt mutatja például, hogy – bár elvben senki sem vitatja, hogy kutatásainknak nagy arányban adaptív, fejlesztési jellegű kutatásoknak kell lenniük – a könyvtári kutatásokról szóló részekben szó sem esik a műszaki fejlesztést és rendszerszervezést célzó K+F-ről. A kutatási elgondolások ezért is maradnak – többé-kevésbé – sterilek.

Befejezésül – mivel már tudom, hogy hozzászólásomat csak írásban adhatom be, és a 10 perces határ így kevésbé köt – engedjenek meg néhány rövid, tézisszerű

megjegyzést a konferencia dokumentumainak szabványosítási kérdésekkel foglalkozó részéhez, annál is inkább, mert ez korántsem független a műszaki fejlesztéstől.

a) A szabványosítás „lassú” üteme a követelményekhez képest valóban lassú, de nem lassú, sőt igen gyors a legtöbb ország e területen végzett szabványosító munkájához képest.

b) A relatíve lassú ütemnek nem fő oka, csak *egyik oka* a rendelkezésre álló (és nem a „bevont”) szabványosításra képes *szakemberek szűk köre*, jóllehet e kör bővítése szerfelett kívánatos lenne. A fő ok a szabványosítás összefüggéseiben és az érdekek nem könnyű egyeztetésében rejlik. Az összefüggések igen bonyolultak, kiemelkedik közülük az *összefüggés a nemzetközi szabványosítással*, melynek – akaratunktól jelentős mértékben független – haladási üteme szükség-

képpen meghatározza hazai szabványosításunk ütemét is.

c) Nem értek egyet azzal, hogy *szervezeti változásra* – pl. OKT (Országos Könyvtárügyi Tanács) albizottságok bevonására – lenne szükség magában a szabványosításban. Annál hasznosabb lenne viszont a szabványosítás szakmai tervezését, általános szakmai elveinek meghatározását végző és szakfelügyeletét segítő, korábban működött Könyvtári és Dokumentációs Szabványbizottság „restaurációja”, pl. az OKT és – a szakfelügyeleti helyzet alakulásától függően – hasonló jogosítványú dokumentációs–információs szerv(ek), végül – de nem utolsósorban – a Magyar Szabványügyi Hivatal közös bizottságként (albizottságként).

Vajda Erik

a Magyar Könyvtárosok Egyesületének
alelnöke

A Magyar Könyvtárosok Egyesületének XIII. vándorgyűléséről

A júniusban megrendezett *IV. országos könyvtárügyi konferenciát* az idei év legfontosabb eseményének könyvelhetik el a szakma dolgozói. Cikkek, riportok foglalkoznak azóta is a könyvtár- és a tájékoztatásügy helyzetével, tennivalóival. A tennivalók jegyében ült össze augusztus 23–25. között Kaposvárott a *Magyar Könyvtárosok Egyesületének XIII. vándorgyűlése* is, célul tűzve maga elé a *konferencia ajánlásainak széles körben való megismertetését, megvitatását*. Első alkalommal jelentek meg e fórumon az Egyesülethez nemrég csatlakozott levéltárosok képviselői.

A plenáris ülésen mintegy 700 érdeklődő, szakmájának jövőjét szíven viselő könyvtáros és levéltáros jelent meg. A vándorgyűlést KLENOVICS IMRE, az MSZMP Somogy megyei Bizottságának titkára nyitotta meg, majd a bevezető előadást JUHÁSZ JENŐ, a Művelődési Minisztérium könyvtári osztályának vezetője tartotta *A magyar könyvtárügy feladatai a IV. országos könyvtárügyi konferencia ajánlásainak tükrében* címmel.

A konferencia fő célja az elmúlt 10 év eredményeinek áttekintése, valamint a magyar könyvtárügy középtávú fejlesztési programjának meghatározása volt. Ajánlásai rövidesen nyilvánosságra kerülnek. A konferencia kiemelt feladatként jelölte meg a *közművelődési szerep fokozását, a gyermekkönyvtárak fejlesztését és a könyvtári és szakirodalmi tájékoztatási rendszer fejlesztését*. Hangsúlyozottan került előtérbe a könyvtárak közötti együttműködés kérdése, a központosítás és az integráció sokféle lehetősége, a szakképzés további sorsa, valamint a tárgyi feltételek javítása.

A bevezető előadást követő korreferátumok előadói arra vállalkoztak, hogy a konferencia ajánlásait különféle nézőpontokból vegyék szemügyre, körvonalazva azokat a tennivalókat, amelyek elvégzésével megtehetjük a kezdő lépéseket megvalósításuk útján.

VÁLYI GÁBOR, az Országgyűlési Könyvtár igazgatója, az Országos Könyvtárügyi Tanács (OKT) elnöke a tanács feladatairól beszélt a konferencia kitzte feladatok megvalósításában. Az előadást bevezető és befejező, könyvtárügyünk nagyjainak műveiből származó idézetek azt bizonyítják, hogy „nincs új a nap alatt”, hiszen már e régi nagyok, Szily Kálmán és Szabó Ervin is megmondták, hogy a szép statisztikák látszata mögött elmaradottság lapul, s azon csak együttműködéssel változtathatunk.

Vályi Gábor leginkább a szakma lelkiismeretét próbálta élesztgetni, amikor a konferencia anyaga által feltárt hiányosságok egyikét-másikat bírálta. Véleménye szerint *semmi szükség sincs a túlságosan kiegyensúlyozott, szépítő jelentésekre, sokkal inkább a hibák okainak felderítésére*. A múltbeteleknésnek is csak addig van értelme, amíg ezt a célt szolgálja.

Az OKT munkája Vályi Gábor szerint azért nem eléggé eredményes, mert bizottságainak összetétele hibás, nevezetesen, aránytalanul nagy bennük a vezető beosztású személyek száma, ami a korábbi gyakorlat igazolásához és a sikertelenségekre való mentségkereséshez vezet. A bizottságokban folyó munka sem alapul igazi együttműködésen.